सत्य निरुपण तथा मेलमिलाप आयोगको कार्यमा सहयोग गर्नेलाई पुरस्कृत गर्ने तथा असहयोग गर्नेलाई कारवाही गर्ने सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको कार्यविधि

प्रस्तावनाः सत्य निरुपण तथा मेलमिलाप आयोगले छानविन गरेको विषयमा सत्य तथ्य पत्ता लगाउने तथा आयोगले गर्नु पर्ने अन्य कार्यमा आयोग सहयोग पुऱ्याउनेलाई पुरस्कार दिने तथा आयोगको काम कारवाहीमा असहयोग गर्नेलाई कारवाही गर्ने सम्बन्धमा रहेको कानूनी व्यवस्थाको कार्यान्वयनको लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने मापदण्ड र कार्यविधिको निर्धारण गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

सत्य निरुपण तथा मेलमिलाप आयोग नियमावली, २०७२ को नियम ४६ बमोजिम आयोगले यो कार्यविधि बनाई जारी गरेको छ ।

परिच्छेद—१
प्रारम्भिक

१. सक्षिप्त नाम र प्रारम्भः (१) यस कार्यविधिको नाम "पुरस्कार तथा कारवाही गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७३" रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि आयोगले स्वीकृत गरेको मिति देखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषाः विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमाः—

(क) ""आयोग"" भन्नाले सत्य निरुपण तथा मेलमिलाप आयोग सम्झनुपर्छ ।

(ख) ""ऐन"" भन्नाले बेपत्ता पारिएका व्यक्तिको छानविन, सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप आयोग ऐन, २०७१ सम्झनुपर्छ ।

(ग) "नियमावली" भन्नाले सत्य निरूपण तथा मेलमिलाप आयोग नियमावली, २०७२ सम्झनुपर्छ।

(घ) "अनुसन्धान अधिकारी" भन्नाले ऐन तथा नियमावली बमोजिम सत्य अन्वेषण तथा छानविनको लागि आयोगद्वारा नियुक्त कुनै सदस्य, कार्यटोली वा उपसमितिलाई सम्झनुपर्छ ।

(ङ) "पुरस्कार" भन्नाले प्रशंसापत्र, कदरपत्र, नगद वा आयोगले तोके बमोजिमको अन्य पुरस्कार समेत सम्झनुपर्छ ।

परिच्छेद—२
पुरस्कार सम्बन्धी व्यवस्था

३. सहयोग गर्नेलाई पुरस्कृत गर्नेः आयोगले सम्पादन गर्ने कार्यका लागि आयोग वा आयोगले गठन गरेको अनुसन्धान अधिकारी वा सम्बन्धित अधिकृतलाई देहाय बमोजिमको कुनै कार्य गरेर उल्लेखनीय सहयोग पुऱ्याउने व्यक्ति, सङ्गठन, संस्था वा निकायलाई आयोगले पुरस्कृत गर्नसक्नेछः

(क) अनुसन्धानमा सहयोग पुग्ने महत्वपूर्ण प्रमाण जुटाउने कार्यमा सहयोग गरेको,

(ख) पीडित वा साक्षीको सरक्षणमा सहयोग गरेको,

(ग) द्वन्द्वकालीन घटनाको घटनास्थल पहिचान गर्नमा सहयोग गरेको,

(घ) आयोगलाई उपयोगी सूचना दिने कार्यमा सहयोग पुऱ्याएको,

(ङ) पीडित वा साक्षीलाई अनुसन्धान अधिकारी समक्ष ल्याउने कार्यमा सहयोग पुऱ्याएको,

(च) पीडित र पीडकका बीचमा मेलमिपाल गराउने कार्यमा सहयोग पुऱ्याएको,

(छ) पीडितलाई परिचय पत्र प्रदान गर्ने, परिपूरणको सिफारिस गर्ने, सार्वजनिक सुनुवाई जस्ता आयोगले सम्पादन गर्ने अन्य कार्यमा सहयोग पुऱ्याएको ।

४. **<u>छनौट गर्ने</u>:** (१) आयोगको कार्यमा उल्लेखनीय सहयोग पुऱ्याउने व्यक्ति, सङ्गठन, संस्था वा निकायलाई पुरस्कृत गर्नका लागि त्यस्तो सहयोग प्राप्त गर्ने अधिकारीले आयोग समक्ष सिफारिश गर्नुपर्नेछ ।

(२) आयोगको कार्यमा सहयोग गर्ने व्यक्ति, सङ्गठन, संस्था वा निकायलाई पुरस्कृत गर्नुपर्ने देखिएमा सो सम्बन्धी प्रस्ताव आयोग समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ ।

परिच्छेद—३

बाधा विरोध वा असहयोग गर्नेलाई कारवाही गर्ने सम्बन्धी व्यवस्था

५. **<u>आयोगको कार्यमा बाधा विरोध गरेको मानिने</u>**: कसैले आयोगका पदाधिकारी, अनुसन्धान अधाकारी वा कर्मचारीका उपर देहाय बमोजिमको कुनै कार्य गरेमा आयोगको कार्यमा बाधा विरोध गरेको मानिनेछः

(क) आयोगको काम गरिरहेको स्थानमा काममा बाधा पुग्ने वा कार्य सम्पादन गर्नमा अवरोध हुने गरी कुनै कार्य गर्ने \ गराउने

(ख) आयोगको काम कारवाहीको क्रममा सम्पादन गरेको कार्यको लागि गाली गलौज, हातपात, धम्की वा दुर्व्यवहार गर्ने \ गराउने

(ग) आयोग सम्बन्धी कार्य गरेको विषयलाई लिएर पीडित, साक्षी वा आयोगलाई सहयोग गर्ने कुनै व्यक्तिलाई त्यस्तो कार्य गर्न अबरोध वा कुनै माध्यमवाट धम्की वा दुर्व्यवहार गर्ने \ गराउने

(घ) आयोगले बाधा विरोध गरेको भन्ने ठह-याएको अन्य कुराहरु ।

६. **<u>आयोगको कार्यमा असहयोग गरेको मानिने</u>**: कसैले देहाय बमोजिमको कुनै कार्य गरेमा आयोगको कार्यमा असहयोग गरेको मानिनेछः

(क) आयोगको काम कारवाहीमा अनावश्यक विलम्ब वा बाधा अवरोध गरे \गराएमा,

(ख) आफ्नो जानकारीमा रहेको सूचना वा जिम्मामा रहेको कागज, वस्ति वा विवरण दिन इन्कार गरेमा वा अनावश्यक विलम्व गरेमा,

(ग) वयान, कागज वा बकपत्रको लागि बोलाउँदा उपस्थित नभएमा,

(घ) आफ्नो पहुँच रहेको कुनै अभिलेख, वस्तु, श्रव्यदृश्य सामग्री आदिलाई प्रमाणको रूपमा आयोगलाई उपलब्ध गराउन इन्कार गरेमा ।

(ङ) आयोगको निर्णय कार्यान्वयन नगरेमा वा कार्यान्वयन गर्न अनावश्यक विलम्ब गरेमा ।

७. <u>**विभिन्न निकायका पदाधिकारी र कर्मचारीबाट असहयोग भएमा कारवाही हुने**</u>ः (१) कुनै सार्वजनिक पदाधिकारी वा कर्मचारीले निजको काम, कर्तव्यसँग सम्बन्धित कुनै विषयमा आयोगलाई असहयोग गरेमा त्यस्तो पदाधिकारी वा कर्मचारीलाई विभागिय करवाही गर्न वा प्रचलित कानून बमोजिम पदीय जिम्मेवारी पुरा नगरेको आरोपमा कारवाही गर्न सम्बन्धित अख्तियारवाला समक्ष लेखि पठाउन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लेखि पठाउदा निजले गरेको कसुर र त्यसको प्रकृति तथा त्यसवाट आयोगको काममा परेको प्रभाव समेत खुलाउनु पर्नेछ ।

(३) यस दफा बमोजिम कारबाहीको लागि लेखि आएमा सम्बन्धित अख्तियारवालाले आयोगले तोकेको अवधि भित्र कारवाही गरी आयोगमा जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

८. <u>**कारबाही गर्ने**</u>ः (१) आयोगको कुनै पदाधिकारी, अनुसन्धान अधिकारी वा कर्मचारीलाई दफा ५ वा ६ मा उल्लेख भए बमोजिमको बाधा विरोध वा असहयोग भएमा वा यस्तो भएको भन्ने आयोगको जानकारीमा आएमा देहायको व्यहोरा खुलाई आयोग समक्ष प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ ।

(क) को, कसले, के, कस्तो किसिमबाट बाधा विरोध गरेको हो,

(ख) सो बाधा विरोध वा असहयोगबाट आयोगलाई के कुन किसिमको कार्यमा समस्या उत्पन्न भएको हो,

(ग) सम्भव भएसम्म विरोध वा असहयोग गर्नुको कारण, सम्बद्ध तथ्य र प्रमाण ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पेश भएको प्रतिवेदन उपर आयोगले आवश्यक निर्णय गर्नेछ ।

९. <u>**प्रष्ट पार्न लगाउने**</u>ः— दफा ८ बमोजिम पेश भएका प्रतिवेदनमा खुलाईएका विषयमा कुनै कारवाही अगाडि बढाउनु अघि थप स्पष्ट हुनुपर्ने आयोगलाई लागेमा स्पष्ट हुनुपर्ने लागेको जति विषयमा प्रतिवेदक वा सो बाधा विरोध वा असहयोग व्यहोर्ने पदाधिकारी, अनुसन्धान अधिकारी वा कर्मचारीसँग भएको सत्य तथ्य सम्बन्धमा थप प्रष्ट पार्न लगाउन सक्नेछ ।

१०. <u>**सफाईको मौका दिने**</u>ः— (१) दफा ८ बमोजिमको प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको बाधा विरोध वा असहयोगको विषय स्पष्ट खुलाई सम्बन्धित व्यक्तिलाई निज उपर कारवाही नहुनुपर्ने कुनै आधार र कारण भए सोको प्रमाण सहित उपस्थित हुने गरी सफाईको मौका प्रदान गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सफाईको मौका दिंदा आयोगले बाटोको म्याद बाहेक तीन दिनको म्याद तोकी आरोपितको नाममा सूचना जारी गर्नेछ ।

(३) उपदपा (२) बमोजिम जारी गरिने सूचनामा निज उपर लागेको आरोप, हुन सक्ने कारवाही, सफाई पेश गर्ने तरिका र अन्य आवश्यक विषय खुलाउनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (२) बमोजिम सूचना जारी गर्दा आयोगले आरोपित व्यक्तिको ठेगाना वा निज कार्यरत रहेको संस्था, कार्यालय वा संगठन मार्फत वा आयोगले उपयूक्त ठहऱ्याएको जुनसुकै माध्यमबाट तामेल वा जारी गर्न सक्नेछ ।

११. **जरीवाना गर्न सक्ने**: आयोगको काम कारवाहीमा कसैले बाधा विरोध गरेको वा असहयोग गरेको भन्ने देखिन आएमा आयोगले त्यस्तो व्यक्ति वा संस्था वा निकायको प्रमुखलाई देहायको आधारमा पटकै पिच्छे ऐनको दफा १५ बमोजिम जरिवाना गर्न सक्नेछः

(क) बाधा वा असहयोगको प्रकृति,

(ख) त्यसबाट काममा परेको बाधा,

(ग) बाधा विरोधको उद्देश्य,

(घ) बाधा विरोधको क्रममा भौतिक क्षति भएको वा नभएको,

(ङ) सम्बन्धित व्यक्तिको जिम्मेवारीको प्रकृति ।

परिच्छेद—४
विविध

१२. **प्रचलित कानून बमोजिम कारवाही गर्न बाधा नपर्ने**: यस कार्यविधि बमोजिम कारवाही अगाडी बढाइएको व्यक्ति वा संस्थालाई प्रचलित कानून बमोजिम अरू कुनै कारवाही समेत हुने रहेछ भने सो बमोजिम कारवाही हुन कुनै बाधा पर्ने छैन ।

१३. **प्रचलित कानून बमेजिम हुने**: ऐन, नियमावली र यस कार्यविधिमा उल्लेख भएका कुरामा सोही बमोजिम र अन्य कुराहरु प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।